

zdroj: <http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=19429>

Báječně napsaný bulvár

Michal Viewegh: Báječný rok (deník 2005), Druhé město, Brno 2006, 360 stran

Michal Viewegh potvrdil, že vedle povídek, románů, parodií, filmových scénářů, fejetonů atd. umí napsat i čtivý deník.

V knize Báječný rok (deník 2005) popsal autor rok svého života, který byl nakonec nečekaně bohatý na události (včetně narození dcery a počínající otcovy smrtelné choroby). Psaní má švih, odstavce pointy, leckdy se objeví vtip, zkratka těch tři sta šedesát stran máte přečteno za chvíli. Dostaví se ale potom chuť k zápiskům se vracet a číst si některé znovu, jako tomu je u deníků Ivana Diviše, Jana Hanče, Ludvíka Vaculíka či Jana Zábrany? Obávám se, že nikoli, Viewegh prostě jenom dokázal, že to dokáže. Přesněji řečeno: s formou žánru problém nemá, jen obsah se tváří mnohem hlubokomyslněji, než ve skutečnosti je.

Svědectví lidského zápasu

Viewegh toho patrně zažívá v osobním životě víc než třeba většina úředníků ministerstva dopravy: je slavný, potkává inspirativnější lidi, má víc příležitostí k sexuálním eskapádám. Jenže ve svých zápiscích není většinu z toho schopen či ochoten podrobit nějaké reflexi – pokud nepovažujeme za reflexi fakt, že nás o tom informuje. Teprve schopnost své zážitky zkoumat a snažit se zjistit jejich význam však deníkové zápisky může učinit (bez ohledu na to, kolik toho jejich autor prožil) důležitými pro ostatní. Jinak je – jako ve Vieweghově případě – záznam jednoho roku spisovatele stejně nezajímavý jako záznam jednoho roku úředníka.

Způsobem, jakým deník píše, si Viewegh odpovídá na své vlastní otázky: Proč by můj deník nemohl být svědectvím lidského zápasu? Protože nežiju v padesátých letech? Protože jezdím první třídou? Kdepak, jeho deník nemůže být oním svědectvím ne proto, že by Viewegh nic neprožil, ale proto, že nepodává zmiňované svědectví. Pouze popisuje způsob svého života. „Tančím, žvaním, flirtuju – žiju. (Název recenze?),“ vypočítává ironicky. Škoda jen, že podstatnou část deníku skutečně lze směstnat do této jedné věty, což je pro svědectví o lidském zápase dost málo.

Když Viewegh píše o knize Philipa Rotha Lidská skvrna, zmiňuje se o tom, že se jejímu vypravěči zdá o pruhu zavěšeném od jednoho rohu Bílého domu ke druhému a hlásajícím do světa ZDE ŽIJE ČLOVĚK. „Aniž bych se srovnával: neplatí tohle i o mém deníku?“ poznamenává vzápětí. Platí, musí si říci čtenář. Hlavním účelem jeho deníku je totiž přesvědčit ostatní (a možná i sám sebe), že autor je

někdo jiný, než jak ho čtenáři – optikou literárních recenzí – obvykle vnímají. Že není mediální hvězdou produkující řemeslně dobře zpracované, ale plytké příběhy. Že je kvalitním autorem a intelektuálem, který toho pro českou literaturu udělal víc než všichni ostatní („Jestli já nejsem novodobý národní obrozenec, tak nikdo...“). A je také dobrým člověkem („Dělám občas chyby, ale už pár let jsem na správné cestě.“), který se jen občas (!) ohradí proti nějaké ignorantské kritice („Literatura jsou pro mě už jen dvě věci: psaní a čtení. Všechno ostatní – ceremoniály, sešlosti, řevnivosti, drby, časopisy, články, polemiky – mě zajímá rok od roku míň.“). Viewegh si připadá nedoceněný, a musí si tedy pomník postavit sám. Snaží se ze všech sil, a protože je chytrý, ví, že se nemůže prezentovat jako barvotiskový hrdina. Přiznává tedy i své slabosti (ach, ty ženy), přičemž tak činí v rámci mírného pokroku v mezích zákona: podívejte, jaká mne obklopují pokušení, která jiní nezažívají, a přes to všechno jsem věrný.

Mirek Jagger řádí a trpí

Zdá se, že se tímto dostáváme k Vieweghovu životu – a zde platí výtku, kterou předem adresoval případným kritikům: “Recenzovat něčí deník znamená osobovat si právo hodnotit něčí život.“ Osobovat si právo hodnotit autorův život s radostí přenechám jeho blízkým (a Bohu, chcete-li), nenechám si však vzít právo hodnotit způsob, jakým svůj život prezentuje ve vydaném textu. A Viewegh nám servíruje cosi jako soft-bulvár: já vám ukážu, kdo jsem a co si máte o mně myslet, a na oplátku vám prozradím nějaké intimnosti ze svého života. Žádný coming out, jak o něm nyní mluví v rozhovorech, se nekoná – Viewegh nepíše nic, co by už dnes nemohla číst absolventka nedělní školy, i když sám to v deníku prožívá jinak: „Popisuji své úzkosti a chlípné představy, své chlastání, přiznám se, že pláču u televize a že na diskotéce (navzdory hemoroidům) cítím blaženost... Stačí jen trochu vynalézavě citovat – a vznikne lidská kreatura, o kterou by si žádný slušný čtenář neopřel ani kolo.“ Ve skutečnosti se nám ale autor ukazuje coby Mirek Dušín, který si sem tam zařadí jako Mick Jagger. Jenže i kdyby o sobě psal jako o Jaggerovi, který se občas chová jako Dušín, nic by to na síle (respektive slabosti) jeho deníku nezměnilo: ve skutečnosti totiž nejde o to, zda byl v posteli s více dívkami nebo třeba s kardinálem, ale co podstatného umí o svém životě a o světě sdělit. Igor Chaun se (technicky vzato) odhalil víc než Ivan Diviš, ale který z těch dvou deníků budou číst další generace, je myslím jasné.

Vieweghovi slouží deník jako nástroj sebezpotvrzení. „Jsou mí čtenáři zvědaví na mě? Budu je zajímat i já sám, jaksi bez knih? A pokud si deník nekoupí (a dají mi tak jasně najevo nezáměr o mou osobu), budu schopen psát s vědomím, že jsem jen stroj na příběhy?“ Jenže takto otázka nestojí, Viewegh je mediální hvězda, a jako takový je prostě sledován. A svým deníkem vychází vášni pro drby vstříc: jeho zápisky mohly klidně vycházet na pokračování v Blesku či ve Vlastě v rubrice Jak žijí slavní. V pasážích

o otcově postupně se rozvíjející smrtelné chorobě najdeme nejzajímavější a nejsilnější postřehy. Třeba když se autor zabývá myšlenkou, zda jeho otec nepromarňuje poslední měsíce svého života: „Jak pacientovi nevzít veškerou naději – ale zároveň mu zabránit, aby utrácel poslední zbývající čas sledováním televize Prima? (...) Není to vlastně jedno? Proč se tak upínám k pouhému konci? Proč to tak mytizuji? (...) Co od něj chci? (...) Že televizi odhlásí a začne pronášet poselství? Že mi sdělí něco klíčového?“ V takových chvílích Vieweghovi věříme, že něco podstatného sdělit umí. Jen kdyby hned vzápětí nepsal: „Smrt osvobozuje (i pozůstalé): od přílišného zájmu o knihy a noviny, od přílišné zdvořilosti, od povinnosti odpovídat na emaily... Smrt rovněž relativizuje: Co je důležité? Leccos už ne...“ Takovou myšlenku můžeme slyšet třeba od kadeřnice či hlídače parkoviště, možná ji dokáže napsat i leckterý literární kritik. Má na ni dokonce právo i spisovatel, jen by jí jaksí neměl trápit čtenáře. Od spisovatele bych čekal, že nějak osvětlí či obohatí zkušenost každého z nás, že hlouběji promyslí či jinak nazře to, co umíme o umírání svých rodičů nebo někoho hodně blízkého říci my všichni. Viewegh k tomu míří, ale na výpravu tím směrem se nevydal – a možná i proto, že by musel skutečně riskovat: zkoumání sebe sama a svých blízkých v takové situaci bolí a ještě víc by bolelo, kdyby jeho výsledek nebyl vřele přijat.

Zhrzen

Nejbizarnější složkou Vieweghova deníku jsou nadávky kritikům. Vidí je jako bandu nedouků, což neváhá ukřivděně opakovat stále dokola (vzácně vtipnou výjimkou je poznámka: „U nás zase píšou recenze šimpanzí.“). A když se mu nelíbí recenze zahraniční, schytá to skoro celé lidstvo: „Barbara Villiger Heiligová (...) ovšem knihu řadí mezi prózy lehčího kalibru, vhodné pro veselý seriál o milostných radostech a strastech... Omluva českým kritikům: očividně není pravda – jak si někdy myslívám – že mají na blbost světový monopol.“ Navíc je evidentní, že Viewegh po přízni literárních kritiků touží: „Kniha roku Lidových novin: ze sto osmdesáti sedmi lidí nezmínil Lekci tvůrčího psaní ani jediný. Nepřeceňuji to, okázale intelektuální charakter téhle ankety je mi dostatečně znám, odpovědi mnoha respondentů jsou poněkud předvídatelné a tak dále – ale jedno mi to přesto není. Mrzí mě to? Mrzí.“ Jeho nenávistné tirády pak nelze brát jinak než jako výlevy zhrzené milenky, které neznají míru ani soudnost. „Nejmenuji se Zábrana, Hanč nebo Diviš, takže můj deník stížnosti na léta urážek, předpojatosti a desinterpretací obsahovat nesmí,“ stěžuje si. Ale smí, i nadávat se však musí umět.

Jaký je tedy Vieweghův deník? Občas vtipný: „Večer na návštěvě Lenka, Veroničina dávná spolubydlící z pražského podnájmu. (...) Rozverně vzpomíná na exmilence mé ženy, který prý byl schopen nepřetržitě souložit až čtyři hodiny... Předstírám pobavený nadhled. V jedenáct Veronika Lenku uloží do pokoje pro hosty a potom se v ložnici asi dvacet minut milujeme.“ Mnohdy arogantní:

„Prozrad' mi laskavě jedno, Ondro: kde doprdele bereš tu drzost radit ostatním, jak mají psát?“ A většinou povrchní: „Naslouchat v barech hezkým blondýnkám znamená zahrávat si s ohněm.“

Tři čtvrtiny zápisků ve Vieweghově deníku by nikoho nezajímaly, kdyby jejich autorem nebyl slavný spisovatel. Tuto knihu je možné číst jako báječně napsaný bulvár, po kterém časem pes neštěkne.

Autor je nedostudovaný teolog; dosud o M. Vieweghovi nenapsal ani čárku.

Recenze vyšla v týdeníku A2, 21/2006